

- Zóna volného obchodu s USA
- Vztahy s Tureckem
- Federalizace (Talbott)

Evropská unie jako globální hráč

A)Evropská strategie

1.Základ jednotné Evropy

2.Evropa 2020

3.Strategie udržitelného rozvoje

4.Změna klimatu

5.Evropa v údobí finanční krize

B) Mezinárodní vztahy

1. Boj proti terorismu

2. Rozvojová pomoc

3. Některé další mezinárodní vztahy

- a) Unie pro Středomoří
- b) Evropské sousedství
- c) Partnerství s Ruskem
- d) EU a Čína
- e) Transatlantické vztahy

Podle Američana *Jeremyho Rifkina* je EU cestou, jak řešit problémy dneška, vyplývající především z procesu globalizace. **Koncept evropské integrace má podle něj velkou sílu, protože vytváří nový historický rámec, zaměřený na kvalitu života, udržitelnost, mír a harmonii.**¹ Je založena na respektování univerzálních hodnot, jimiž jsou ochrana lidských práv a svobod, respektování mezinárodního práva a mírové řešení sporů. **Je otázkou, zda je tomu skutečně tak. Krize posledních několika let doslova „zpřeházela“ naše ustálené představy o uspořádání světa a hodnotách a principech, jež tzv. Západ považoval za samozřejmé a nedotknutelné.**

Není nijak jisté, že Evropa tento koncept „ustojí“, zda si podrží roli významného mezinárodního aktéra, nebo zda se ocitne v pozici marginalizovaného subjektu světového vývoje. Postavení Unie v celosvětovém měřítku se bude odvíjet od toho, **nakolik bude EU skutečně představovat jednotný a udržitelný koncept, nakolik bude vystupovat jednotně a „mluvit jedním hlasem“ a do jaké míry se jí podaří definovat „evropský národní zájem“.**

Nizozemský filosof Paul Scheffer uvádí, že pro současnou situaci je třeba za výchozí bod úvah o budoucnosti a uspořádání Evropy vzít Peking a nikoliv Berlín. Současné dějiny Evropy nemohou začínat v Paříži, ale v Sao Paulu. Takže **pochopit dnes Evropu na národní úrovni je možné jen tak, že si uděláme jinou představu o zahraničí. Zásadní důvod integrace existuje mimo kontinent.** Evropa je jednoznačně jediným měřítkem, v jehož rámci

se může vytvořit úspěšný model společnosti v rámci světové ekonomiky. Pokud tohle bude fungovat, nepůjde v rámci evropské integrace o ztrátu suverenity, ale o rostoucí vliv díky společnému postupu. V principu tomu může napomoci euro.

EU má určité předpoklady pro to, aby i nadále hrála důležitou roli v mezinárodních vztazích. Jde jednak o **předpoklady formální**, které vytvořila Lisabonská smlouva, a jednak o její **dosavadní faktickou aktivitu**, jež ji stále ještě v pozici důležitého hráče udržuje.

A) Evropská strategie

1. Základ jednotné Evropy

Evropská unie ke svému dnešnímu postavení a vědomí globální odpovědnosti dospěla přes vytvoření vědomí evropského. Jeho podstatou byla snaha o překonání rozporů a resentimentů, které od počátku charakterizovaly a utvářely dějiny evropského kontinentu, a navázání na základní evropské hodnoty.

Základ nadnárodní Evropě položili Francouzi Robert Schuman a Jean Monnet. Jejich koncept jednotné Evropy spočívá v převedení některých pravomocí států do kompetencí společenství s cílem dosáhnout konkrétních úspěchů v ekonomické oblasti a vytvoření nadnárodních orgánů s výkonnými pravomocemi, které nejsou volené (nemají přímou demokratickou legitimitu). Orgány členských států měly dosud plnou suverenitu v oblastech s politickým obsahem. Kromě ekonomické integrace měl Schuman na mysli i integraci politickou, cestou tzv. evropské federace. Až dosud poslední fází vývoje ústavního rámce EU byla již zmíněná Lisabonská smlouva, která nabyla účinnosti 1. prosince 2009. Základem ústavního uspořádání EU jsou nyní Smlouva o EU (Maastricht 1992) a Smlouva o fungování EU (Lisabonská smlouva).

Mezi nejvýznamnější změny, které Lisabonská smlouva přinesla, patří zejména:

- přiznání právní subjektivity Evropské unii;

- **zřízení funkce předsedy Evropské rady (představitelé jednotlivých členských zemí EU), který vede jednání Evropské rady (dále jen ER), spolu s předsedou Evropské komise (výkonný orgán, kde každá země jednoho komisaře).
Předseda ER zajišťuje přípravu a kontinuitu jednání ER, zastupuje ER před Evropským parlamentem a reprezentuje EU navenek v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky;**
- **zřízení funkce vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku;**
- **rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou v Radě na další oblasti politiky EU a změna způsobu rozhodování kvalifikovanou většinou v Radě – od roku 2014 se bude pro tento způsob rozhodování používat dvojí kritérium: kvalifikovaná většina bude vymezena jako nejméně 55 % členů Rady, kteří budou zároveň zastupovat členské státy představující alespoň 65 % obyvatel EU;**
- **další posílení pravomocí Evropského parlamentu (dále jen EP) – rozšíření spolurozhodování na další oblasti, posílení postavení EP při sjednávání mezinárodních smluv, zavedení práva EP předkládat návrhy na změnu zakládacích smluv;**
- **zrušení tzv. třetího pilíře EU, tj. mezivládní povahy rozhodování v oblasti policejní a soudní spolupráce v trestních věcech – Lisabonská smlouva zavedla postupy charakteristické pro komunitární rozhodování, včetně pravomocí soudního dvora;**
- **zásadní posílení role vnitrostátních parlamentů, které budou moci posuzovat veškeré návrhy unijní právních předpisů a signalizovat unijním orgánům rozpor se zásadou subsidiarity (!!!! vysvětlit); za určitých podmínek budou moci Rada či EP i odmítnout navrhovaný předpis s odvoláním na negativní stanoviska parlamentů členských států.**

Lisabonská smlouva umožňuje EU jednotněji a důrazněji vystupovat na mezinárodní scéně, což je významné z hlediska nutnosti přispívat k řešení soudobých celosvětových problémů.

Během svého dosavadního vývoje měla EU nesporně pozitivní vliv na situaci v Evropě. Stačí si uvědomit jen skutečnost, že **od druhé světové války žije Evropa v míru**, řeší své

problémy mírovými cestami, bez použití zbraní (nebereme-li v úvahu konflikty po rozpadu Jugoslávie v devadesátých letech 20. století). **Ekonomický rozvoj za období 50 let od vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) je rovněž nepopiratelný.** Po politických změnách, ke kterým došlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let ve střední a východní Evropě, **přispěla EU k demokratizaci bývalých socialistických států, k tomu, že v nich došlo k nastolení právního státu a k respektování hodnot, na nichž je EU založena.**

EU má i další předpoklady pro to, aby byla brána vážně jako významný subjekt mezinárodní politiky. Na jejím území žije zhruba půl miliardy obyvatel. Je rovněž **největším jednotným trhem na světě.** Podíl EU na světovém exportu činil v roce 2006 17,3 %, na světovém importu 19,1 % (podíl USA „jen“ 12,3, respektive 21,6 %, Číny 11,3, respektive 8,9 %).² Obchod se zbožím činil v roce 2008 1,56 bilionu eur.³ **Služby, které hrají v ekonomice EU velmi významnou roli (viz např. londýnská City, která vytváří 4 % HDP Velké Británie poskytováním služeb v oblasti investic, pojišťovnictví účetnictví) , se v roce 2008 podílely na HDP EU 71,7 %.**

EU zdaleka není jen společný trh. Je nadnárodní organizací, jejíž rozhodovací pravomoci mají prioritu před pravomocemi jednotlivých členských států. Proto také **EU sama sebe vidí jako důležitého hráče na poli mezinárodní politiky, zejména v řadě oblastí, jež mají globální rozměr – například udržitelný rozvoj, změna klimatu, rozvojová pomoc, pomoc při řešení krizových situací v různých zemích světa, v poslední době i řešení finanční krize.**

Celkový rámec mezinárodněpolitickým aktivitám EU by měla dávat společná zahraniční a bezpečnostní politika. EU se na mezinárodní scéně řídí zásadami, které inspirovaly její založení, rozvoj a rozšíření a které se snaží prosazovat v širším měřítku – **demokracie, právní stát, univerzalita a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, respektování důstojnosti člověka, rovnost a solidarita a dodržování zásad Charty OSN a mezinárodního práva.** EU rozvíjí partnerské vztahy se třetími státy a s mezinárodními, regionálními i globálními organizacemi, které respektují uvedené zásady.

2

Jak již bylo uvedeno, EU má díky Lisabonské smlouvě poprvé od svého vzniku právní subjektivitu. Může tedy vystupovat samostatně v mezinárodních vztazích. Lisabonská smlouva přiřkla určité pravomoci v oblasti mezinárodních vztahů nejen vysokému představiteli EU, ale i prezidentovi Evropské rady a prezidentovi Evropské komise. Postavení a autorita EU v této dnes nesporně citlivé oblasti bude proto záležet na osobnosti toho, kdo tuto funkci vykonává. První vysokou představitelkou EU je dnes paní Catherine Ashtonová. Ona tedy vtiskne této funkci charakter a vymezí ji i ve vztahu k dalším dvěma významným politickým hráčům EU.

Současná finanční krize EU ovšem vnesla do existence společenství významné změny. Tím nejdůležitějším je přechod k rozpočtové unii, k **zavedení rozpočtové disciplíny**. Zároveň se prosazují myšlenky na **další integraci Evropy k její federalizaci**. Na přednosti tohoto konceptu odkazuje například kniha Strobe Talbotta Velký experiment s podtitulem Historie starých říší, moderních států a hledání globálního národa (Talbott, The great experiment, Simone/Schuster 2008). Tento proces může narážet na řadu překážek: že se Evropě **1) nemusí podařit redukovat své státní výdaje, protože to narazí na odpor veřejnosti**; že se **2) nepodaří se zvýšit efektivitu ekonomického výkonu tváří v tvář novým konkurentům (BRIKS) a že se 3) nevytvoří koncept „udržitelné Evropy“, založený na restrukturalizaci nejen evropské ekonomiky, ale celého životního stylu.**

2. Evropa 2020

Éra globalizace vyžaduje nové přístupy a koncepce v oblasti ekonomické, technologické, sociální a environmentální. Počátkem 21. století byla odpovědí tzv. **Lisabonská strategie (2001)**. Jejím hlavním cílem bylo **učinit z EU do roku 2010 nejkonkurenceschopnější ekonomiku na světě založenou na znalostech a sociální soudržnosti**. Šlo zejména o vytvoření podmínek pro **snížení nezaměstnanosti, pro inovativní přístupy v hospodářství, o zvyšování vzdělanosti občanů EU. Ale to ve světle současné krize a výzev je stavění hradů z písku.**

Uplynulých deset let potvrdilo, že **Lisabonská strategie tato očekávání nesplnila**. Jedním z vedlejších důvodů byla její **komplikovaná struktura, příliš mnoho cílů a aktivit a**

nejasné rozdělení odpovědnosti za jejich plnění, a to zejména ve vztahu mezi EU a členskými státy.

Přispělo k tomu i to, že šlo o období, v němž **došlo k několika zásadním změnám. EU se rozšířila o 12 nových členských států (v letech 2004 a 2007), euro se stalo jednou z hlavních světových měn (ze 26 členských států je dnes 17 v eurozóně).** Poslední roky jsou kromě toho spojeny s **celosvětovou ekonomickou krizí, kvůli níž například HDP v EU poklesl v roce 2009 o 4 % a nezaměstnanost je dnes 9 %.**⁴

Problémem je i stále **rychlejší stárnutí populace EU.** Takzvaná baby boom generace stárne a očekává se, že podíl aktivní populace v EU se v letech 2013–2014 začne snižovat. Počet obyvatel starších 60 let nyní roste dvakrát rychleji než před rokem 2007 – o cca dva miliony ročně oproti jednomu milionu před rokem 2007. **Kombinace snižování podílu aktivní populace a vyššího podílu penzistů bude představovat další tlak na systémy sociálního zabezpečení.**

Nová strategie nazvaná „Evropa 2020. Evropská strategie pro inteligentní, udržitelný a všeobecný růst“ vychází z **nedostatků strategie předchozí a ze zkušeností poslední ekonomické krize.** Není z ní také jednoznačně patrná snaha vyrovnat se USA.

Za klíčová poučení z předchozích deseti let označuje: 1. Ekonomiky v rámci EU jsou vzájemně propojené, a tudíž problémy jedné země ovlivní všechny ostatní. 2. Pro řešení problémů je naprosto nezbytná koordinace v rámci celé EU. 3. Také navenek musí EU působit jednotně.

Jak vyplývá z názvu, nová strategie stanoví **tři priority:**

1. **inteligentní růst** – hospodářství založené na znalostech a inovacích;
2. **udržitelný růst** – podpora udržitelného a konkurenceschopného hospodářství;
3. **všeobecný růst** – růst zaměřený na hospodářství s vysokou zaměstnaností a sociální soudržností.

Jde o priority vzájemně podmíněné a charakterizující evropský model sociálně tržní ekonomiky 21. století. V rámci těchto priorit si EU **stanoví pouze pět hlavních cílů zaměřených do oblasti zaměstnanosti, investic do vědy a výzkumu, snižování emisí oxidu uhličitého, podílu populace s tzv. terciárním vzděláním a na snižování rizika chudoby.**⁵ Návrh strategie zdůrazňuje **nutnost spolupráce EU a členských států.**

3.Strategie udržitelného rozvoje

Další významnou strategií je strategie udržitelného rozvoje. EU se v otázkách udržitelného rozvoje a **zejména ochrany životního prostředí považuje za světového lídra.** V rámci těchto ambicí **přijala EU v roce 2001** na summitu Evropské rady v Göteborgu **Strategii udržitelného rozvoje EU (SUR).** Jejími hlavními prioritami byly **klimatické změny, doprava, veřejné zdraví a přírodní zdroje.**

Při hodnocení realizace SUR konstatovala Evropská rada, že přestože udržitelný rozvoj je i nadále základním cílem EU podle Lisabonské smlouvy, **řada trendů je neudržitelná.**⁶ Mezi problematické oblasti patří **zejména změna klimatu a vytvoření adaptačních mechanismů, energetická náročnost v dopravě, ztráta biodiverzity a nadměrná exploatace přírodních zdrojů.** Je nezbytné jasně stanovit priority dalšího vývoje a zajistit jednoznačné vazby na strategii Evropa 2020. To platí i pro správu věcí veřejných, jež je podmínkou fungování obou strategií.

Bohužel se zatím stále nedaří propojit SUR EU se strategií Evropa 2020 (respektive v minulosti s Lisabonskou strategií) v jeden strategický dokument. Nechuť k takovému kroku nejspíše vyplývá z přetrvávajícího přesvědčení především v členských zemích, že udržitelný rozvoj je jen otázkou životního prostředí, a představuje tudíž zvláštní element, který má negativní vliv na ekonomický a sociální rozvoj.

Na Strategii v r. 2011 navázal **Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje.** Rozšiřuje konkrétněji Strategii. Podle materiálu má-li si Evropa udržet dosaženou životní úroveň a

zároveň své postavení ve světě **bude musit její hospodářství projít během jedné generace zásadní transformací – v oblasti energetiky , průmyslu, zemědělství, rybolovu, dopravních systémů a kvality výrobků a a chování spotřebitelů. Materiál uvádí, že pokud by se zdroje spotřebovávaly v planetárním měřítku jako dosud, lidstvo by v r. 2050 ptřebovalo kapacitu dvou planet země.** Do r. 2050 bude proto třeba 4 – 10 x účinněji využívat zdroje , ale významná zlepšení bude třeba dosáhnout už do r. 2020.. Nástroji, které to mají umožnit, jsou srozumitelné ukazatele, které mají sloužit jako signál a umožní měřit pokrok dosažený při účinnějším využívání zdrojů.

Hlavní myšlenky:

- časový horizont 2050
- hospodářství poroste, ale bude respektovat omezené množství zdrojů a omezenou vysokou životní úroveň a přitom méně zatěžovat ŽP
- plán ukazuje jak budou politika provázány a propojeny

Hlavní cíle do r. 2020

- **udržitelná výroba a spotřeba** (energeticky účinnější výrobky a služby, málo znečišťující životní prostředí
- **přeměna odpadu na zdroje** (pokles odpadů na hlavu, rozšíření třídění odpadů, vytvoření funkčních trhů a druhotnými surovinami)
- **podpora výzkumu a inovací**
- **odstranit dotace**, které škodí životnímu prostředí a správně nastavit ceny (přesun daňového zatížení z práce ve prospěch ekologického systému)

Přírodní bohatství a ekosystémové služby

- řádně oceňovat a zohledňovat ekosystémové služby veřejnými orgány a podniky
- provádět opatření, omezující biologickou rozmanitost
- nerosty a kovy – omezovat spotřebu
- voda – dosáhnout dobrého stavu ve všech povodích EU
- ovzduší – dodržovat stávající normy
- půda – cíleně se zaměřit na dosažení nulových záborů
- mořské zdroje – udržitelný rybolov, dobrý stav prostředí ve všech mořských vodách EU

Klíčová dovětví

- potraviny – pobídky ke zdravější a udržitelné výrobě, snížit plýtvání

- lepší účinnost budov – snížení spotřeby energie, účinné využívání zdrojů při renovaci a výstavbě
- zajištění racionální mobility - nižší energetická náročnost, lepší využívání moderní infrastruktury

Příkladem je podpora efektivní – a tedy hospodárné výroby. V r. 2007 hospodářství EU celkem spotřebovalo více než 8 mld t surovin. Lepší opětovná použitelnost surovin by mohla ušetřit 1,4 EUR. Do r. 2020 budou proto zavedeny tržní a politické pobídky, které odměňují investice podniků do účinnosti. Jiný příklad: ročně je v EU zabráno více než 1000 km² pro účely bydlení, průmyslu, silniční infrastruktury či rekreace. Asi polovina této plochy se pak zastaví, takže každoročně se zabetonuje plocha o velikosti Kypru. Cíl v souladu s plánem by měl být snížit zábory do r. 2020 na průměrných 800 km² ročně., aby ve finálním výsledku se mohl snížit zábor na 0.

Se strategií udržitelného rozvoje úzce souvisela **příprava Světové konference o životním prostředí a rozvoji Rio + 20**. V souladu se svou rolí světového lídra v této oblasti EU připravila podklady pro tuto konferenci – tzv. cestovní mapu zelené ekonomie (a green economy roadmap). Mapa specifikuje cíle a akce a časové horizonty, k nimž jich má být dosaženo. **Zvláštní důraz klade na vztah mezi přírodními zdroji, pracovními příležitostmi a životními podmínkami světových chudých.** Mapa zahrnuje pět klíčových oblastí, a to **vodu, bohatství moří, zemi a ekosystémy (včetně lesů) , udržitelné zásobování energií a hospodárné využívání zdrojů včetně hospodaření s odpady.** Mapa navazuje na vlastní strategii UR EU. Materiálním cílem, úběžníkem mapy obecně je změnit neudržitelné způsoby produkce a spotřeby. Navazuje přitom na závěry první Konference o udržitelném rozvoji v Rio de Janeiru v r. 1992.

4. Změna klimatu

Změna klimatu patří k hlavním tématům dnešní evropské politiky. Právě v **této oblasti EU v posledních několika letech vystupovala jako suverén a lídr na mezinárodní úrovni.**

Význam této politiky je dán i tím, že jak negativní vliv změn klimatu, tak cesty a nástroje k řešení problému se dotýkají řady dalších politik (zejména energetické, dopravní, zemědělské, sociální, migrační), ale i bez výjimky všech občanů EU a obyvatel této planety.

EU plní své závazky vyplývající pro období 2008–2012 z Kjótského protokolu. Přijala velice ambiciózní závazek snížit emise skleníkových plynů do roku 2020 o 20 %, popřípadě při splnění určitých podmínek až o 30 %. Přijetí klíčových právních předpisů (tzv. klimatického balíčku) v prosinci 2008 považuje EU za velký úspěch, především vzhledem k hospodářské krizi. Z politických závazků se tak staly právně závazné limity.

Velká očekávání spojovala EU s konferencí o klimatu, která se konala v prosinci 2009 v Kodani. Tato očekávání se však nenaplnila a výsledky konference byly pro EU velkým zklamáním. EU především nesehrála tu roli, kterou předpokládala, že sehraje. Během dvou týdnů konference se jí nepodařilo prosadit cíle, jež si předsevzala. Konference nevyústila ani v přijetí právně závazných cílů, ani v přijetí politické dohody předpokládající další, tentokrát závazné kroky v blízké budoucnosti.

Poslední z konference k tématu se konala v jihoafrickém Durbanu. Na ní rozhodující roli Evropská unie sehrála. Výsledkem jednání byla jen dohoda, že **r. 2015 zúčastněné státy uzavřou konečně úmluvu o omezení znečištění ovzduší skleníkovými plyny.**; Má jít přitom o **výsledek spojení mezi EU a státy, které jsou klimatickou změnou nejvíce postiženy**, ale patří sem **také Jihoafrická Unie a Brazílie**. Smlouva má stanovit kolik kysličníku uhličitého se smí ještě produkovat v r. 2050 a musí rozhodnout **v kterém roce mohou tyto emise dosáhnout maximum – a odkdy tedy musí začít klesat. Opouští se tak dřívější cíl nepřipustit, aby emise způsobily zvýšení průměrné teploty o 2° C**. Nové pojetí umožňuje kontrolu každé země a tedy i do jaké míry ohrožuje svými emisemi ostatní státy. **Rozhodující věta zní “Stejný přístup k udržitelnému rozvoji“**. Znamená, že Čína a Indie, které drasticky zvyšují emise \CO₂ se nemohou řídit vzorem Západních zemí. Budou se musit řídit kritériem „klimaticky spravedlivého“ rozvoje.

5. EU v období finanční krize

Ekonomická krize zasáhla EU stejně tak jako Spojené státy, kde vlastně začala.. **Období posledních let je obdobím nejhlubší recese, jakou evropské hospodářství nezažilo od**

třicátých let 20. století. V roce 2009 poklesl HDP EU o 4 %, což byl největší pokles ekonomiky za celou dobu existence EU. **Průmyslová výroba poklesla na úroveň devadesátých let minulého století. Podíl nezaměstnaných stoupl na 10 % aktivní populace a činí 23 milionů osob.**⁷ Zajistit další hospodářský růst bude podstatně těžší než doposud. Souvisí to s nejistou situací finančního systému, jejímž důsledkem je **obtížnější přístup jak firem, tak domácností k úvěrům.** Deficit veřejných financí v celé EU činí v průměru 7 % HDP a úroveň zadlužení je zhruba 80 % HDP.⁸ Tato čísla znamenají snížení růstového potenciálu ekonomiky během krize na polovinu.

Krize byla obrovským šokem pro miliony obyvatel EU a odhalila slabiny evropské ekonomiky. Její vážnost politiky EU nepříjemně překvapila. Do podzimu 2008 spočívala finanční politika především na opatřeních monetární povahy s cílem podpořit likviditu finančních institucí; byla to reakce na zmrazení mezibankovních operací, k němuž došlo na podzim 2007. Na podzim 2008 však bylo nutné přijmout zásadnější opatření, včetně zklidnění monetární politiky, přejímání garancí za dluhy bank atd.

V tomto momentě se také zdálo, že pokles hospodářství EU bude podstatně strmější, než se původně očekávalo. **Zkušenosti předchozích finančních krizí ukazovaly, že pokud se politická opatření k jejich řešení omezí pouze na finanční systém, úpadek hospodářství bude nevyhnutelný.** Proto se také začalo uvažovat o opatřeních, která by zmírnila dopady krize na ekonomiku jako celek, včetně důsledků sociálních (např. nezaměstnanost). Jde o opatření, jako jsou **fiskální stimuly (podobné těm, jež byly přijaty v USA), podpora pracovních trhů a výroby v průmyslových odvětvích nejvíce postižených krizí.** **Dosavadní řešení finanční krize ukázalo, jak důležitý je jednotný, koordinovaný postup celé EU založený na dlouhodobé perspektivě vývoje.** Skutečnost, že EU byla schopna nabídnout rámec pro řešení problémů, výměnu informací a koordinaci postupů, se ukázala jako nesmírně významná. Přestože se v určitých momentech některé členské státy snažily postupovat individuálně (např. soupeřit o dotace na podporu svých společností) a vytvářet tak riziko, že problémy se přelijí do ostatních států, podařilo se tomuto nebezpečí vyhnout. Společná měna se ukázala jako určitý štít chránící ekonomiku států eurozóny před kurzovými

výkyvy. Zároveň ale také odhalila míru vzájemné propojenosti jejich ekonomik. Neudržitelný růst veřejného dluhu v některých státech eurozóny zatěžuje společnou měnu.

Ukázalo se rovněž, že kdyby EU měla potřebný rámec pro koordinaci politik k řešení finanční krize k dispozici předem, místo jeho tvorby takřkajíc za pochodu a pod obrovským časovým tlakem, bylo by možné celou situaci zvládat mnohem efektivněji a koordinovaněji.

Z těchto důvodů EU přijala Dohodu o stabilitě, koordinaci a řízení ekonomické a monetární unie. Dohoda zavazuje smluvní strany k tomu, aby k posílení ekonomického pilíře hospodářské a měnové unie přijaly pravidla, určená k posílení rozpočtové disciplíny na základě rozpočtové dohody a k posílení koordinace hospodářských politik zemí EU a zlepšení správy eurozóny (tj. zemí, které přijaly jednotnou měnu EURo). Základním závazkem je, že země budou dodržovat pravidlo, podle něhož jejich rozpočtový schodek nepřesáhne 60 % HDP a v záporném případě podniknou restriktivní a strukturální opatření ke snížení tohoto schodku. Nučiní-li tak, rozhodne o této jejich povinnosti Soudní dvůr, který uloží dokdy a jaká opatření musí země přijmout, aby se dostala do souladu s požadavky dohody.

Přes skeptické hlasy, které v době krize předvídají pád eura, je naopak možné očekávat, že jednotná měna bude pro Evropu silným nástrojem pro překonávání krize způsobené krizí globálního volného trhu. Pád Eura by znamenal zřejmě návrat k Evropě konfliktů, jaké existovaly zejména ve 20. Století.

Na druhé straně při zachování EUR a kdyby došlo k zásadnějším celosvětovým problémům, byla by Evropa největším a nejsilnějším ekonomickým blokem. Její postavení, bohatství a jednotná měna by jí umožnily prosazovat potřebné reformy. Lze optimisticky předpokládat, že i v takové globální depresi, k jaké došlo ve třicátých letech minulého století, by Evropa mohla být mnohem méně zasažena než USA nebo asijské státy.

B) Mezinárodní vztahy

Obrana Evropy

Spojené státy přesunují v souladu s měnícím se strategickým významem Číny svou vojenskou pozornost do Pacifiku. Čína intenzívně zbrojí a vzniká tak vojenská rivalita mezi ní a Spojenými státy a sousedními státy. **Evropa se tak zdánlivě ocitá na okraji světového měření sil. Ve skutečnosti tomu tak není** : ukázala to válka s Kádáfim v Lybii. Na druhé straně Evropa selhává ve svých postojích ke konfliktu v Syrii. Přitom Američané v souladu se změnou své strategie zredukují počet svých jednotek v Evropě z 80 000 na pouhých 10 000. **Evropa bude proto musit převzít větší odpovědnost za svou obranu, především zvýšit výdaje na zbrojení. To v období ekonomické krize a nutné restrukturalizace bude úkol zvlášť obtížný.**

V rámci NATO nesou Spojené státy v současnosti 75 % výdajů, zatím co 25 % nese 27 evropských států EU. Jen Francie, UK, Albánie a Řecko (!!!) vynakládají na zbrojení potřebná 2 %.

Východiskem musí být zásada pooling and sharing, tj. každý nemusí dělat všechno. Vyžaduje to ovšem užší spolupráci mezi státy – jak zní příkaz chvíle i pro jiné oblasti EU. **Jde tedy ve smyslu závěrů konference NATO v Mnichově v r. 2012 o společnou zbrojní výrobu** – např. vyrábět jen 2 druhy letounů , nikoliv 7 jak dosud, dále jde **o společný výcvik**, ne tedy 27 akademií generálního štábu, ale jen nejvýš 3, a **konečně jde o specializaci** – např. Dánsko soustředěné na námořnictvo, Rakousko na jednotky horských myslivců.

Dokonce i Čína, stejně jako Spojené státy, požaduje na Evropě větší angažovanost v Asii – i když tam nebude hrát roli významného hráče. **Zájmy Evropy se tam nevyčerpávají jen vývozem automobilů. Ale sebevědomí evropských vyjednavců se zakládá také na vojenském potenciálu.** Nesmí se opakovat co se stalo v Lybii, že leteckým silám během krátkých pár týdnů jejich nasazení v Lybii došla munice a dodat ji musily Spojené státy.

A konečně : Spojené státy se budou odvracet i od Blízkého východu, protože nebudou na jeho ropě závislé – na rozdíl od Evropy. Bude tedy věcí Evropy nahradit tam ve vlastním zájmu vojenskou přítomností postavení Spojených států. ?????

Koncentrace na obranu spolu rozpočtovou disciplínou jsou důležité kroky na cestě k možné – stále ještě ne jisté – federalizaci Evropy. Dalšími oblastmi budou musit být doprava, energetika, zahraniční politika, zaměstnanost.

Boj proti terorismu

Evropa měla zkušenosti s terorismem již před 11. zářím 2001, zejména například Německo, Itálie, Velká Británie, Irsko a Španělsko. Po útocích na USA a následných akcích teroristů v Madridu (11. března 2004) a v Londýně (7. července 2005) se boj s terorismem stal prioritou členských států i institucí EU.

Evropské země vždy chápaly terorismus spíše jako „domácí“ fenomén, na který je třeba reagovat především pomocí vnitrostátních opatření jednotlivých států. Pojetí boje proti terorismu v Evropě je jiné než v USA. USA považují terorismus za něco, co stát ohrožuje zvnějšku a je možné s tím bojovat mimo vlastní území. V EU je boj proti terorismu chápán spíše jako záležitost justičních a policejních orgánů a také zpravodajských služeb. Důraz na roli armády a operace mimo vlastní území není proti Spojeným státům tak velký. Hlavními aktéry v boji s terorismem jsou jednotlivé členské země EU, které také nesou hlavní váhu konkrétních protiteroristických operací. Role EU na poli boje proti terorismu se však neustále posiluje. EU v současné době zajišťuje hlavně lepší výměnu informací, společný právní rámec a spolupráci s mezinárodními partnery. Spolupráce některých členských zemí je také v určitých oblastech protiteroristické politiky velmi úzká.

Po teroristických útocích, k nimž došlo v USA, přijala EU společnou politiku, tzv. Akční plán boje proti terorismu. V rámci Europolu byl zřízen speciální tým odborníků na boj s terorismem složený ze zástupců členských států. Shromažďuje informace a zpravodajské údaje týkající se možného nebezpečí, analyzuje informace a provádí potřebné operační a strategické rozborů, zpracovává dokumenty o cílech, škodách, možných formách aktivit a důsledcích pro bezpečnost členských států.

Součástí politiky EU v této oblasti je především evropský zatýkací rozkaz týkající se postupů předávání mezi členskými státy. Definiuje společný koncept teroristického činu, včetně takových činů, jako je založení teroristické skupiny, a minimální výši trestních sazeb, která zajišťuje, aby teroristé nemohli hledat útočiště v členských zemích, jež mají nejmírnější tresty či nedostatečně definované skutkové podstaty. V roce 2002 byl založen Eurojust, který má umožnit justiční spolupráci členských zemí a koordinaci vyšetřování závažných trestných činů, včetně terorismu. Každá členský stát má v ústředí Eurojustu svého zástupce.

V roce 2005 přijala Rada „Strategii EU pro boj s terorismem“. V nejbližší budoucnosti patří mezi priority EU na tomto úseku především:

- **přijmout právní předpisy, které posílí policejní a soudní spolupráci**, zejména v oblasti výměny informací mezi policejními orgány, zadržování telekomunikačních údajů a výměny informací a spolupráce při odhalování teroristických činů;
- **sdílet strategické a operační informace mezi členskými státy navzájem a mezi členskými státy a příslušnými orgány a službami EU;**
- **zpracovat strategii a akční plán reagující na radikalizaci terorismu;**
- posílit civilní ochranu;
- posílit politický dialog o terorismu se třetími zeměmi a mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu.

Boj s terorismem zůstává i nadále jedním z důležitých témat unijní politiky. Jeho zacílení se různě modifikuje mimo jiné i podle nejnovějších forem terorismu a technologií, které teroristé ke svým útokům používají. O závažnosti problému svědčí například údaje Europolu, podle nichž bylo v roce 2008 zaznamenáno 515 pokusů o teroristický útok, do nichž bylo zapojeno 359 jednotlivců. Polovinu z těchto případů bylo možné připsat na konto islámských teroristických organizací, jako je al-Káida, druhou nejvýznamnější položkou jsou separatistické skupiny v Evropě.

Rozvojová pomoc

EU se snaží přispět ke splnění cílů zaměřených na boj s chudobou a na snižování rozdílů ve světě v rámci tzv. miléniových cílů. Tyto cíle formuloval miléniový summit OSN v roce 2000, na němž se členské státy OSN mimo jiné zavázaly poskytovat do roku 2015 na rozvojovou pomoc 0,7 % svého hrubého národního produktu ročně (HNP – používáme termín „hrubý národní produkt“ místo HDP, jenž je obvykle v této souvislosti v našich médiích uváděn; HDP více odpovídá termínu *gross national income* /GNI/, který se používá v dokumentech EU i OECD).

Z údajů OECD vyplývá, že rozvinuté země tento svůj závazek neplní. Rozvojová pomoc se v roce 2009 naopak poněkud snížila. Platí to bohužel i pro Českou republiku, která v roce 2009 poslala na pomoc třetímu světu o 4,7 % méně ve srovnání s rokem předchozím. **Přesto jsou EU a její členské země největšími poskytovateli rozvojové pomoci na světě.**

V roce 2009 činila rozvojová pomoc států EU 70 miliard USD (plus 15 miliard USD pocházejících z institucí EU). USA v témže roce poskytly v rámci rozvojové pomoci 28,7 miliardy USD, Japonsko 9,5 miliardy USD.⁹ Pomoc EU směřuje do více než 160 zemí, mezi nimiž jsou jak bezprostřední sousedé EU, tak země Afriky, Středního východu, Latinské Ameriky a Asie.

Rozvojová pomoc EU plní dva důležité cíle. Jednak odráží snahu pomoci rozvojovým zemím řešit sociální problémy, devastaci životního prostředí, ekonomické a technologické zaostalosti a zapojit je do světové ekonomiky v souladu s pravidly Světové obchodní organizace. Kromě toho prospívá i samotným evropským státům, protože slouží k zajištění zdrojů surovin a odbytu pro výrobky. Politika spolupráce zároveň přispívá k obecnému cíli rozvoje a upevňování demokracie a vlády práva a k respektování lidských práv a základních svobod v rozvojových zemích. EU podporuje plnou integraci environmentálních aspektů do rozvojového procesu a zejména ochranu tropických a jiných lesů v rozvojových zemích a udržitelné hospodaření v nich.

Začátky rozvojové pomoci v prvních letech existence EHS se omezovaly víceméně na bývalé kolonie Francie, Itálie, Belgie a Nizozemska. **V současné době pokrývá několik skupin států. Největší z nich je skupina států Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP), do níž dnes patří 77 států.** Je založena na dohodě o partnerství podepsané v červnu 2000 v Cotonou, v Beninu. **Finanční zdroje jsou soustředěny v Evropském rozvojovém fondu.** Do fondu přispívají jednotlivé členské státy EU podle zvláštního klíče. Na období let 2008–2013 je stanovena částka 22,7 miliardy eur.

V poslední době je prioritou EU především pomoc Africe. To se odrazilo i v Evropské zprávě o rozvoji (European Development Report – EDR), která byla představena v listopadu 2009 ve Stockholmu. Zprávu zpracovala skupina nezávislých odborníků zabývajících se problémy Afriky, zejména Afriky subsaharské. Je výsledkem výzkumné iniciativy Evropské komise a šesti členských států (Finsko, Německo, Lucembursko, Švédsko, Španělsko a Velká Británie). Hlavní pozornost věnovala destabilizujícímu vlivu globální ekonomické krize na tuto část světa. Zpráva varovala, že pokud budou dárcovské státy postupovat tak, jak postupovaly během předchozích recesí, budou se

⁹ OECD, duben 2010, www.oecd.org

rozvojové státy potýkat s poklesem finanční pomoci. Většinu subsaharských afrických států by postihlo snížení pomoci o 15–20 %.

V karibské oblasti jde rovněž o zcela praktickou pomoc, která se snaží přispět k řešení specifických problémů tohoto regionu. **Pomoc směřuje do diverzifikace hospodářství, do řešení problémů se zadlužením, do rozvoje udržitelného turismu; podporu dostávají i projekty zabývající se diverzifikací zdrojů energie, využíváním obnovitelných zdrojů, hospodařením s půdou a s přírodními zdroji, zneškodňováním odpadů, ochranou mořských ekosystémů apod.**

Rozvojová pomoc se týká také 20 tzv. zámořských zemí a území. Jde o území, která mají specifické postavení vzhledem ke svým vztahům k Francii, Nizozemsku, Velké Británii a k Dánsku. Jsou přidruženy k EU, nejsou však součástí EU. Jejich občané jsou od roku 1996 považováni za občany EU. Tyto státy a území mají volný přístup na trhy EU a kromě finanční pomoci z Evropského rozvojového fondu mohou dostávat podporu rovněž od Evropské investiční banky. Patří mezi ně například Grónsko, Francouzská Polynésie, Francouzská jižní a antarktická území, Nizozemské Antily, Kajmanské ostrovy, Falklandské ostrovy, Aruba, Britské Panenské ostrovy, Bermudy.

Pomoc směřuje především do rozvoje venkova, rybolovu, využívání surovin a energetického potenciálu, rozvoje obchodu a služeb, regionální spolupráce a kulturní a sociální spolupráce.

EU má také zvláštní program finanční a technické pomoci rozvojovým zemím Latinské Ameriky a Asie. Tyto programy jsou zatím méně rozvinuté než spolupráce s ACP a zámořskými státy a územími. Mají formu dohod o spolupráci. Dohody neumožňují zvýhodněný přístup na trhy EU.

Důležitou součástí rozvojové pomoci EU je humanitární pomoc. Poskytuje pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů. Orgánem, jehož úkolem je zajišťovat mobilizaci pomoci ze strany EU, je Úřad EU pro humanitární pomoc a komisař pro humanitární pomoc. V rámci humanitární pomoci utratí EU ročně zhruba 700 milionů eur na pomoc ve formě potravinové pomoci, pomoci osobám bez přístřeší a uprchlíkům apod. Humanitární pomoc EU pokrývá řadu oblastí, včetně Latinské Ameriky, Středního východu, subsaharské Afriky, severní Afriky, Asie a severního Kavkazu. Směřovala do zemětřesením postiženého Haiti, do Somálska, Etiopie, Keni, Ugandy nebo Guatemaly, které trpí následky katastrofálního sucha.

V současné době, kdy je jednou z hlavních priorit EU změna klimatu a adaptace na ni, se rozvojová pomoc bude zaměřovat i tímto směrem.

V reakci na krizi posledních let připravuje EU akční plán k podpoře miléniových cílů.

Východiskem je i konstatování skutečnosti, že přes obrovské částky, které vydává na rozvojovou pomoc, se EU zatím nedaří plnit závazek, že do roku 2015 věnuje na tuto pomoc 0,7 % HNP. Pomoc se bude zaměřovat na nejzranitelnější skupiny obyvatel rozvojových zemí (ženy, děti, handicapované osoby) a na nejzaostalejší země. Pokud jde o sektory, kterým má být věnována hlavní pozornost, půjde zejména o zdravotnictví, vzdělání, humanitární potravinovou pomoc. Zdůrazňuje se také nutnost podporovat schopnost strategického dlouhodobého uvažování a hospodaření rozvojových zemí a jejich regionální spolupráci, vytváření jejich vlastních zdrojů rozvoje (např. prostřednictvím zdravých daňových a celních systémů). To by jim mělo pomoci více se zapojit i do mezinárodní obchodní spolupráce.

Některé další zahraniční vztahy

Unie pro Středomoří

Unie pro Středomoří je seskupení států EU a ostatních států u Středozemního moře.

Založil ji francouzský prezident Nicolas Sarkozy v roce 2008. Cílem projektu je orientovat EU na intenzivnější spolupráci s jižními sousedy. Samotný Barcelonský proces, který EU nastartovala v roce 1995 pro posílení spolupráce se státy středomořské oblasti, nebyl příliš úspěšný. Proto členské státy EU projekt Unie pro Středomoří podpořily. Inaugurační summit Unie pro Středomoří se konal 13. července 2008 v Paříži.

Projekt Unie pro Středomoří má vlastní rozpočet, do něhož jdou prostředky částečně z rozpočtu EU a částečně z dobrovolných příspěvků jednotlivých zemí. Členem Unie pro Středomoří je v současné době 27 členských států EU a 16 partnerských států jižního Středomoří a Středního východu – jižního a východního břehu Středozemního moře.

Partnerství mezi těmito dvěma bloky se orientuje na šest prioritních projektů, kterými jsou snižování znečištění Středozemního moře, budování vodních a pozemních dopravních komunikací, posilování civilní obrany zaměřené na boj s přírodními i člověkem způsobenými katastrofami, plán na využívání sluneční energie, zřízení Evropsko-středomořské univerzity ve Slovinsku a **projekt rozvoje podnikání podporující malé a střední podniky.** Mezi důležité otázky patří také problematika migrace, terorismu a extremismu, jakož i podpora mezikulturního dialogu.

Stabilita Středomoří je pro EU nesmírně významná. Ekonomický a sociální rozvoj této oblasti napomůže snížit nebezpečí narůstá terorismu a extremismu pocházejícího z některých afrických států i nelegální migrace, která představuje v posledních letech velký problém pro jižní členské státy EU.

Evropské sousedství

Politika evropského sousedství vznikla v roce 2004. Cílem bylo nepřipustit vznik nových dělicích linií mezi rozšířenou EU a jejími sousedy, ale naopak posílit prosperitu, stabilitu a bezpečnost v Evropě. Politika evropského sousedství se vztahuje na Alžírsko, Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Moldavsko, Maroko, Okupovaná palestinská území, Sýrii, Tunisko a Ukrajinu.

EU svým sousedům nabízí privilegovaný vztah založený na vzájemném závazku respektovat společné hodnoty, jako je demokracie, lidská práva, právní státy, dobrá správa věcí veřejných, zásady tržního hospodářství a udržitelný rozvoj. **Politika evropského sousedství se liší od vztahů EU s jinými státy; nabízí hlubší politickou vazbu a ekonomickou integraci. Úroveň těchto vztahů závisí na míře, v jaké partnerské státy respektují společné hodnoty.** Evropské partnerství nesouvisí s procesem rozšíření EU, ačkoli ho nevyklučuje.

Partnerství s Ruskem

Rusko není součástí politiky evropského sousedství. Vzájemné vztahy lze ovšem označit jako životně důležité pro obě strany. Rusko je třetím největším obchodním partnerem EU a velkou část ruského exportu do EU představuje ropa a zemní plyn. Spolupráce je zaměřena na čtyři oblasti politiky: ekonomické otázky a životní prostředí, svoboda, bezpečnost a justice, vnější bezpečnost a výzkum a vzdělání. EU spolupracuje s Ruskem na řešení řady aktuálních mezinárodních problémů, včetně například problematiky změny klimatu, obchodu s drogami a s lidmi, organizovaného zločinu, boje s terorismem, mírového procesu na Středním východě a řešení problémů Íránu.

Smlouva o partnerství a spolupráci mezi Ruskem a EU byla podepsána v roce 1994. V červnu 2008 byla na summitu EU a Ruské federace obnovena jednání o nové smlouvě a první kolo se uskutečnilo v červenci téhož roku. V důsledku konfliktu Ruska s Gruzii byla však jednání přerušena do doby, než budou ruské ozbrojené síly staženy do pozic před 7. srpnem 2008. V listopadu 2009 se konal summit EU a Ruska, na němž byly podepsány finanční dohody týkající se pěti přeshraničních programů spolupráce do roku 2013. Celkový rozpočet činí 437 milionů eur. Jde o zajímavou formu spolupráce týkající se hraničních regionů; členské státy

EU a partnerský stát při ní sdílejí jeden rozpočet, přijímají společná rozhodnutí v rámci jednotné organizační struktury. Společné potřeby definují partneři na obou stranách hranice podle zvláštností daného místa. Jejich základním přínosem má být přímý kontakt občanů při koncipování a provádění společných programů v takových oblastech, jako je vzdělání, kultura, občanská společnost apod.

Na vztahu EU a Ruska se občas projevují rozdíly mezi „starými“ a „novými“ členskými zeměmi EU. Nové členské státy jsou podstatně opatrnější a přistupují ke spolupráci s Ruskem na základě svých minulých zkušeností. Projevilo se to v případě konfliktu mezi Ruskem a Gruzii v srpnu 2008. Jiným příkladem rozdílu v postojích je i úsek energetiky, kde je EU do značné míry závislá na dovozu ropy a zemního plynu z Ruska. Jsou to právě nové členské země, které mají velký zájem na ukončení této závislosti a na diverzifikaci zdrojů energie, například na využívání obnovitelných zdrojů.

EU a Čína

Z hlediska globálního jsou nesmírně důležité vztahy EU s Čínou, jak z hlediska bilaterálního, tak i z hlediska celosvětové politické situace (např. rozhovory týkající se Severní Koreje, zajištění stability v regionu). Od dohody o obchodu a spolupráci z roku 1985 dospěly až do současné fáze, v níž se jedná o dohodě o partnerství a spolupráci. V roce 1998 bylo založeno všestranné partnerství s Čínou, které zahrnuje i politický dialog, podporu přechodu Číny na otevřenou společnost založenou na vládě práva a respektu k lidským právům, na integraci Číny do světové ekonomiky a na zvyšování profilu EU v Číně. Po přijetí Číny do WTO (2001) spolupráce mezi EU a Čínou pokračuje a je v současné době zaměřena na podporu udržitelného rozvoje a celkového reformního procesu v Číně a na implementaci jejích závazků vůči WTO.

V roce 2003 EU a Čína uzavřely strategické partnerství a v roce 2007 byl na summitu EU a Číny zahájen ekonomický a obchodní dialog na vysoké úrovni.

Vzájemný dialog EU a Číny se odvíjí od současné pozice Číny jako globálního a vlivného hráče jak ve smyslu hospodářském, tak i politickém. **EU klade důraz na otevřenost, přístup na trhy, podporu evropských firem, které investují v Číně, a na lepší pochopení a znalost čínského trhu. EU musí vycházet z hodnot, na kterých je založena, a podporovat reformní procesy.** Pro obě strany je výhodné prosazovat své zájmy jako partneři než postupovat samostatně. O tom, že však tyto vztahy nejsou vždycky jednoznačně bezproblémové, svědčila i jednání na konferenci o změně klimatu v Kodani v prosinci 2009.

Čína vystupovala jednoznačně proti přijetí jakýchkoli kvantitativních závazků nejen rozvojovými, ale i rozvinutými státy. A právě Čína se stala hlavním partnerem USA pro dojednání základu Kodaňské shody. Problémy má EU s Čínou i v oblasti lidských práv, jak o tom svědčí nedávné odsouzení autora čínské Charty 08 a ochránce lidských práv pana Liou Siao-poa k 11 letům vězení či poprava občana jednoho z členských států EU.

Transatlantické vztahy *Sem novou obch, dohodu USA - EU*

Vztahy EU a USA jsou složité a procházejí zajímavým vývojem. Poněkud problematické byly v době, kdy byl prezidentem USA George W. Bush. Velká očekávání spojuje EU s novým prezidentem Barackem Obamou. Dnes jsou EU a USA největšími obchodními a investičními partnery na světě. Jejich bilaterální obchodní a investiční vazby činí zhruba 40 % světového obchodu a přes 60 % světového HDP;¹⁰ 28,7 % evropského vývozu jde do USA a naopak dovoz z USA do EU činí 12,7 %.¹¹

S tím, jak se vyvíjela EU do její dnešní podoby, rozvíjela se i spolupráce v řadě oblastí, například v oblasti energetiky a energetické bezpečnosti, životního prostředí, vědy a techniky, vzdělávání. Příkladem intenzivní spolupráce obou velmocí v poslední době je oblast letecké bezpečnosti, řešení problémů v Íránu a v Afghánistánu, v situacích po živelních pohromách na Haiti nebo v Chile, podpora rozvoje západního Balkánu a Afriky.

Poněkud odlišné názory, respektive přístupy obou stran se projevují v otázkách změny klimatu. Bylo to zřejmé i na kodaňské konferenci. Skutečností je, že zejména v dnešním globalizovaném světě se EU a USA vzájemně intenzivně potřebují. Více než kdy předtím. EU a USA jsou hlavními aktéry globalizace. V mnoha ohledech mají kontrolu nad směřováním tohoto procesu a mohou ho ovlivnit. Zároveň však procházejí zásadními změnami. Postavení USA již zdaleka není tak pevné, jak bývalo (po stránce vojenské, technologické i ekonomické). Hlavní premisy „evropského snu“, považované za samozřejmé, jako je stálá prosperita, občanská loajalita, přitažlivost evropského modelu, již přestávají platit. Západ a jeho hodnoty ztrácejí na své atraktivitě. Zdá se, že existují i jiné modely rozvoje. Přesto však jsou to právě EU a USA, které mají hlavní odpovědnost za nalezení systému řízení tohoto globalizovaného světa, za nalezení odpovědi na „šok z globalizace“.¹²

Závěrem

EU má díky svým aktivitám dosud na mezinárodní scéně poměrně silné postavení.

V současné době však nelze přehlédnout, že EU se nachází v dosti složité fázi svého vývoje.

Rozhodně to není fáze, v níž by převládalo nadšení pro hlubší integraci EU. Občas se dokonce hovoří o krizi evropského modelu. EU poněkud ztrácí pozici. Vyplývá to nejen z toho, že se snižuje počet obyvatel Evropy, klesá její konkurenceschopnost z hlediska technologických inovací a populace Evropy celkově stárne. **Opomenout není možné ani závislost EU na vnějších energetických zdrojích. Kromě toho ani její politické postavení například v mezinárodních organizacích není silné. V posledních letech navíc členské státy stále více prosazují své národní zájmy a zdůrazňují svoji státní suverenitu a svoji roli v mezinárodních jednáních** – zcela v rozporu s vývojem na mezinárodní scéně, z něhož je více než jasné, že hlas jednotlivých států, i těch větších, je příliš slabý na to, aby přispěl výrazněji k řešení řady závažných a potenciálně nebezpečných globálních problémů (zejména změna klimatu, globální ekonomická krize, pandemie). **EU nemá rovněž jasnou zahraniční politiku.** Členské země mají často rozdílné názory na řešení problémů, což znemožňuje jednotný postup EU, který má na mysli Lisabonská smlouva. Členské státy jako by si neuvědomovaly, že současná celosvětová situace je jiná, než byla před pouhými 15–20 lety. Záleží tedy do značné míry na schopnosti členských států uvědomit si, že v dnešním světě není důležitá jen úzce pojatá státní suverenita, ale spíše váha ekonomicky, politicky a vojensky silného partnera, který hájí zájmy celého společenství. EU se nezviditelní jako důležitý subjekt mezinárodních vztahů, budou-li v ní přetrvávat dnešní decentralizační tendence a snahy jednotlivých států, respektive jejich politiků zviditelnit se a zapsat do dějin. **Ty naopak způsobují, že navenek EU vypadá nejednotně, netransparentně, neschopna zaujímat jednotný postoj a vytvářet jednotnou politiku.** Projevuje se to ve všech oblastech, počínaje aktuálními klimatickými změnami přes sociální politiku, azylové otázky či řešení takových krizí, jako je současná finanční krize. Neúspěch v již zmiňované Kodani toho byl jasným důkazem.

EU je přitom svojí podstatou a strukturou modelem pro řešení globálních krizí. Má formální předpoklady pro přijímání jednotných stanovisek a politik, pro výkon vedoucí role v řadě oblastí. Evropské politiky a instituce představují model sdílené suverenity, která by mohla být vzorem nového uspořádání mezinárodních institucí a mezinárodního pořádku.

EU proto potřebuje překonat současné stadium nejistoty, nejednotnosti, přehodnotit celý projekt jednotné Evropy a roli EU v mezinárodních vztazích. Potřebuje definovat svůj „evropský národní zájem“ a důsledně ho sledovat.

Literatura

Burchell, J., Lightfoot, S.: The EU and sustainable development: the long road from Rio to Johannesburg. In: Barry, J., Baxter, B., Dunphy, R. (eds.): *Europe, Globalization and Sustainable Development*, Routledge 2004, s. 168–186.

Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission, COM(2010) 2020, 3. březen 2010.

Lisabonská smlouva. Úřední věstník EU 2008/C 115/01 (konsolidované znění).

Reshaping EU-US Relations: A Concept Paper, Our Europe, 2010, www.notre-europe.eu

Rifkin, J.: *Evropský sen*. Evropský literární klub, Praha 2005.

Strategie udržitelného rozvoje EU. Zasedání Evropské rady, 15. a 16. červen 2001, Göteborg, www.eu.int

http://ec.europa.eu/external_relations